

Vadlīnijas vecākiem bērnu aprūpes nodrošināšanai Vācijā

Vecākiem, kuri ar bērniem dodas uz ārzemēm, pirms tam būtiski izvērtēt arī ar to saistītos riskus.

No juridiskā viedokļa attiecībā uz Vāciju jāievēro sekojošais:

Dodoties uz Vāciju ceļojumā, vai arī īslaicīgas uzturēšanās laikā uz bērniem no Latvijas bērnu aprūpes ziņā joprojām attiecas Latvijas normatīvie akti. Tomēr, ja runa ir par kriminālvajāšanas un briesmu novēršanu, tad arī atvaļinājuma ceļojuma vai īslaicīgas uzturēšanās laikā tiek piemērota Vācijas likumdošana.

Ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta tiek pārcelta no Latvijas uz Vāciju, tad uz viņa aprūpi un vecāku pienākumiem attiecas Vācijas normatīvie akti. Šeit ir runa par to, kā veicināt bērna labklājību un audzināt bērnu atbilstoši Vācijas normatīvajiem aktiem.

1. Pirms izceļošanas

No juridiskā viedokļa pārcelšanās uz Vāciju nav sarežģīta. Tiek izvirzītas sekojošas prasības:

- Bērnam un vecākiem ir derīgi personu apliecinošie dokumenti.
- Latvijas pilsoņiem nav vajadzīga vīza.
- Nepilsoņiem, kuriem ir arī attiecīgā pase, ir atļauts bez vīzas doties uz Vāciju līdz 90 dienām pusgada laikā.
Ja viņi vēlas Vācijā uzturēties ilgāk, viņiem pirms izbraukšanas no Latvijas ir jāsaņem vīza.
- Nepilsoņiem, kuri vēlas Vācijā strādāt, nepieciešama darba atļauja.
- Ikvienam, kurš pārceļas uz pastāvīgu dzīvi Vācijā, 2 nedēļu laikā ir jāpiereģistrējas reģistrācijas iestādē, kuras jurisdikcijā atrodas attiecīgā dzīvesvieta, uzrādot arī izīrētāja apstiprinājumu.

Tālākie ieteikumi saistībā ieceļošanu Vācijā nav noteikti Vācijas normatīvajos aktos, tomēr praktisku iemeslu dēļ to ir ieteicams izdarīt vēl pirms pārcelšanās uz Vāciju ar bērniem:

- Piemērotas izglītības iestādes izvēle un bērna reģistrācija
Norāde: Daudzām mazbērnu novietnēm un bērnudārziem ir noteikta iepriekšēja pieteikšanās un pieraksts rindā. Tāpēc iesakāms pēc iespējas savlaicīgāks kontakts ar vairākiem pakalpojuma nodrošinātājiem, lai pierēģistrētos rindā.
- Pieteikšanās valodas kursiem (fakultatīvi).
- Ģimenē ir apzināts radu un draugu loks, kas var sniegt atbalstu, ja nepieciešams.
- Izvēlēts bērnu ārsts dzīves vietas tuvumā.
Norāde: Vācijā pastāv „ārsta izvēles brīvība“, kas nozīmē, ka Jūs paši varat izlemt, kuru ārstu apmeklēt.

- Informācijas apkopošana un lēmuma pieņemšana par ģimenes veselības apdrošināšanas veidu.
Norāde: Eiropas veselības apdrošināšanas karte EHIC Vācijā ir derīga. Tomēr pilnu pakalpojumu klāstu saņem tikai tie, kas piedalās Vācijas obligātās veselības apdrošināšanas sistēmā un ir kādas slimokases biedri, vai arī noslēguši līgumu par Vācijas privāto veselības apdrošināšanu.
- Apmeklējot iestādes (reģistrācijas iestādi, skolu pārvaldi, piesakoties uz vietu bērnu dārzā u.c.) līdzīgi ņemams parakstīts darba līgums un/vai parakstīts īres līgums uzrādīšanai, ja tādi ir.
- Plašāka informācija un praktiski padomi pirms pārcelšanās uz Vāciju atrodami informatīvajā materiālā par dzīvi Vācijā „*Ratgeber Leben in Deutschland*“ internetā
<http://www.make-it-in-germany.com/de/fuer-fachkraefte/leben>
(vāciski), vai
<http://www.make-it-in-germany.com/en/for-qualified-professionals/living>
(angliski).

2. Vecāku pienākumi bērnu aprūpē

Saskaņā ar Vācijas likumdošanu vecāku pienākums ir rūpēties par savu bērnu – to kopt, aprūpēt, audzināt, izglītēt, uzmanīt un noteikt dzīvesvietu. Vecāku atbildība vienmēr šajā kontekstā ir pati galvenā.

Audzīnot bērnu, vienmēr ir jāņem vērā, ka bērnam ir tiesības uz audzināšanu bez vardarbības.

3. Ģimeņu atbalsta dienesta palīdzība

Vācijā katrā pilsētā vai pašvaldībā atrodas viena vai vairākas ģimeņu atbalsta dienesta nodaļas (*Erziehungsberatungsstellen*), kas vecākiem nodrošina konsultācijas un atbalstu.

Ģimeņu atbalsta dienesta konsultācijas tiek, kuriem tādas nepieciešamas, var saņemt nepastarpināti un bez maksas. Konsultācijas tiek nodrošinātas gan par vispārīgām tēmām – audzināšanu, attīstību, izglītību, gan arī par konkrētām problēmām un iespējamām ģimenes krīzēm (piemēram, vecāku šķiršanos).

Konsultāciju mērķis ir kopā ar ģimeni atrast labākos risinājumus un līdz ar to uzlabot katra ģimenes locekļa situāciju ģimenē. Ja nepieciešams un ja vecāki to vēlas, iespējams piesaistīt arī citas iestādes un personas, kas var sniegt palīdzību.

Vecāki, kuri vēlas saņemt konsultācijas dzīvesvietā, var meklēt Ģimeņu atbalsta dienesta nodaļas Vācijas audzināšanas un ģimenes konsultāciju nozaru asociācijas „*Bundeskonzferenz für Erziehungsberatung*“ (BKE) mājaslapā vācu valodā:

<https://eltern.bke-beratung.de/views/wichtige-infos/beratungsstellensuche.html>

4. Mājoklis

Vācijā nav speciālu regulējumu attiecībā uz dzīvojamo telpu bērniem. Principā mājoklim jāatrodas stāvoklī, kāds ir nepieciešams tā apdzīvošanai, un neapdraud iemītniekus. Tas attiecas gan uz pieaugušajiem, gan bērniem. Mājokļiem jābūt nodrošinātiem ar apkures iespēju. Jābūt ūdens apgādei un tualetei. Dzīvojamai telpai jābūt ar pietiekamu dienasgaismas un ventilācijas nodrošinājumu. Vienmēr pievērsiet uzmanī-

bu tam, lai dzīvoklis būtu iekārtots tā, lai tajā būtu bērnam droša vide, atkarībā no viņa vecuma.

5. Bērna atstāšana bez uzraudzības

Precīzi norādījumi par vecumu, kad bērns var palikt atstāts bez uzraudzības vai vienatnē iet uz ielas, Vācijas likumos nav noteikti. Vecāki paši zina vislabāk, vai viņu bērns ir pietiekami nobriedis. Viņiem pašiem jāizvērtē, kāda situācija bērnam būs par sarežģītu. Vispārējs regulējums, kas būtu spēkā attiecībā uz visiem, neeksistē. Vecāki ir atbildīgi par situācijas adekvātu novērtējumu.

BKE eksperti orientējoši iesaka:

- Līdz 3. dzīves gadam bērns nepārtraukti ir jāpieskata
- No 4. dzīves gada bērnu var atstāt vienu uz 15 līdz 30 minūtēm, ja vien viņš spēlējas mājās vai arī kādā citā drošā vietā un vecāki atrodas tuvumā. Tomēr vienmēr vispirms jāņem vērā bērna individuālais attīstības līmenis.
- Pirmsskolas vai bērnudārza vecuma bērniem nekad nevajadzētu iet ārā vieniem, viņiem ir jāpārvietojas vecākiem saredzamā attālumā.
- Aptuveni no 7. dzīves gada bērns šad tad var palikt viens mājās uz laiku līdz divām stundām, ja vecāki ir sasniedzami pa telefonu. Katrā gadījumā izšķirošais ir katra bērna attīstības līmenis un spēja nepārprotami vienoties par prombūtnes laiku.
- Skolas vecuma bērni var doties ceļā vieni. Tomēr arī šinī gadījumā jāņem vērā katra bērna individuālais attīstības līmenis un iepriekš par visu ir jāvienojas.

6. Bērna izglītošana

Vācijā bērnudārza apmeklējums nav obligāts. Lai veicinātu valodas apguvi, bērniem no Latvijas Vācijā vajadzētu pēc iespējas ātrāk uzsākt vecumam atbilstošas pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanu. Bērniem līdz skolas vecumam Vācijā ir pieejamas dažādas bērnu aprūpes formas: silītes, dienas aukles, rotaļu grupas, bērnu dārzi, pirmsskolas.

Obligātā vispārējā izglītība Vācijā sākas no 6 gadu vecuma un lielākajā daļā federālo zemju ilgst deviņus pilna laika mācību gadus, dažās federālajās zemēs arī ilgāk.

Skolu sistēma federālajās zemēs nav vienota. Lūdzam Jūs savlaicīgi par to interesēties savas dzīvesvietas Skolu pārvaldē.

Daudzās federālajās zemēs tiek piedāvāta atsevišķas valodas un atbalsta klases migrantu bērniem.

Izglītības apguve valsts skolās ir bezmaksas. Ja bērni nolemj savu bērnu izglītēt privātskolā, viņiem jāreķinās ar izmaksām.

7. Bērnu veselības aprūpe

Vācijā ir pediatru prakses un slimnīcās ir pieejamas bērnu nodaļas. Zobārstniecības pakalpojumus bērni un jaunieši var saņemt pie parastajiem stomatologiem, pastāv brīvas ārsta izvēles iespēja.

Zobārstniecības un zobārstniecības profilakses pakalpojumi Vācijā apdrošinātiem bērniem (un pieaugušiem) ir bez maksas.

Papildus ārstniecības manipulācijām ieteicams apmeklēt ar profilaktiskās veselības pārbaudes (*U-Untersuchungen*). Šīs pārbaudes parasti ir brīvprātīgas un apdrošinātiem bērniem un jauniešiem ir bez maksas. Vācijā tiek uzskatīts, ka minētās pārbaudes ir ļoti nozīmīgs elements veselīga bērna attīstības kontekstā. Svarīgi, ka to laikā ārsts regulāri novērtē bērna vispārējo veselības stāvokli un attīstības līmeni. Tas dod iespēju savlaicīgi konstatēt iespējamās novirzes no normas un problēmas, kā arī nodrošināt nepieciešamās ārstniecības manipulācijas.

Vācijā bērniem līdz 6 gadiem var veikt desmit profilaktiskās veselības pārbaudes, bet pusaudžiem vecumā no 13 līdz 14 gadiem vienu profilaktisko veselības pārbaudi. Parasti kompetentā iestāde atsūta vecākiem uzaicinājumu vai atgādinājumu par gaidāmo izmeklējumu.

Bērnu vakcinācija Vācijā nav obligāta, tomēr dažas vakcinācijas tiek ieteiktas. Plašāku informāciju par to Jums sniegs bērnu ārsts, piemēram, kompetentajā Veselības pārvaldē (*Gesundheitsamt*).

Bez tam pēc bērna piedzimšanas ir iespējams izmantot ne vien ārsta palīdzību saistībā ar zīdaiņa kopšanas un aprūpes jautājumiem, bet arī vecmātes pakalpojumus.

8. Bērna pasargāšana no vardarbības

Vardarbība pret bērniem Vācijā ir aizliegta ar likumu. Likums nosaka, ka bērniem ir tiesības uzaugt bez vardarbības. Fiziskie sodi, morālais aizskārums un citi pazemojoši paņēmieni nav pieļaujami. Par atsevišķām ļaunprātīgas izmantošanas formām saskaņā ar Krimināllikumu var piemērot sodu.

Bērnu drošība ir atkarīga no līdzcilvēku uzmanības, tādēļ katrai personai, kurai ir aizdomas par bērna pamešanu novārtā vai nežēlīgu apiešanos ar bērnu, jāvēršas policijā, bērnu tiesību aizsardzības iestādē vai iestādē, kas sniedz padomus bērnu audzināšanā.

Ja ģimenē notiek vardarbīgi konflikti, cietušajiem ir iespējas ātri un bez maksas saņemt profesionālu palīdzību, pat, ja persona vēršas pēc palīdzības, neatklājot savu vārdu. Katrā pilsētā un pašvaldībā ir diennakts dežūrtelefons ārkārtas situācijām.

9. Sadarbība ar Bērnu labklājības iestādi

Bērnu tiesību aizsardzības iestādes Vācijā ir Bērnu labklājības iestādes (*Jugendamt*). Bērnu labklājības iestādes nav daļa no tiesu sistēmas, bet valsts iestāde, kura uzņemas rūpes par bērniem un jauniešiem, ja ir apdraudēta viņu labklājība.

Ja Bērnu labklājības iestādes sociālais darbinieks saņem informāciju par to, ka bērns savas ģimenes vidū atrodas neatbilstošos apstākļos, tad tiek izvērtēta ģimenes situācija. Tas, piemēram, attiecas uz gadījumiem, ja pret bērnu izturas nežēlīgi, seksuāli izmanto vai bērns ir pamests novārtā. Arī tad, ja vardarbība notiek pašu vecāku starpā, tas tiek uzskatīts par apdraudējumu bērnam.

Ja izrādās, ka bērnu kopšana, uzraudzība un audzināšana vecākiem ir pārāk liels slogs, tad Bērnu labklājības iestāde piedāvās konsultācijas un cita veida atbalstu (piemēram, audzināšanas un ģimenes konsultācijas, palīgus ģimenei, dienas grupas

u.t.t.). Lai uzsāktu šāda veida palīdzības piedāvāšanas procedūru, ir nepieciešama vecāku piekrišana vai iesniegums un obligāta sadarbība. Ir iespējama arī konkrētu uzdevumu izpildes pieprasīšana. Pēc tam tiek veiktas regulāras pārbaudes par to, vai jaunos apstākļos vecāki atkal spēj nodrošināt bērna labklājību.

Ģimenei, nonākot Bērnu labklājības iestādes redzeslokā, ir svarīgi sadarboties ar sociālo dienestu pārstāvjiem, kuri vēlas palīdzēt ģimenei un bērnam, uzklusot viņu bažas par bērnu un ieteikumus konkrētās problēmas risināšanai.

Īpaši svarīgi ir saprast, ko tieši Bērnu labklājības iestāde vēlas, kā arī pilnībā saprast jebkādu dokumentu saturu, kurus nepieciešams parakstīt.

Ja valodas zināšanas nav pietiekamas, nekavējoties jāziņo sociālajam darbiniekam, ka nepieciešama tulka palīdzība. Nedrīkst parakstīt dokumentus, kuru saturs līdz galam nav saprotams. Ja Jums nepieciešama juridiska konsultācija, vēršaties pie advokāta un/vai pierakstieties uz konsultatīvo palīdzību kompetentajā Pirmās instances tiesā.

Gadījumā, ja persona nonāk Bērnu labklājības iestādes redzeslokā, uzbrukums nav labākā aizsardzības forma – nesadarbošanās un sociālo darbinieku apvainošana var radīt iespaidu, ka persona nav sociāli adekvāta persona, nespēj rādīt labu saskarsmes paraugu bērnam, kas var tikai veicināt sociālo dienestu pieņemt lēmumu bērnu no ģimenes izņemt.

Ja personai ir ieteikts apmeklēt atbalsta grupas vecākiem, no vardarbības cietušajām sievietēm vai dusmu savaldīšanas kursus, ieteicam iesaistīties un mēģināt iegūt maksimālo, ko no šādiem kursiem var apgūt, lai uzlabotu savas ģimenes situāciju. Nesadarbošanās un ieteikumu ignorēšana var radīt tikai negatīvu iespaidu.

Ieteikums ir apmeklēt visas sarunātās sanāksmes par bērna aprūpi, būt punktuāliem, informēt iepriekš, ja kādu iemeslu dēļ nav iespējams ierasties. Jo, ja vecāki neizrādīs vai vairs neizrādīs vēlmi vai spēju sadarboties, sociālais darbinieks var secināt, ka viņi ilgtermiņā nespēs nodrošināt bērna labklājību. Tādā gadījumā Bērnu labklājības iestādei ir jāuzsāk bērna izņemšanas procedūra. Tam ir nepieciešama vecāku piekrišana vai arī Ģimenes tiesas spriedums.

Ja bērns Vācijā atrodas sarežģītā ārkārtas situācijā, kuru citādā veidā nav iespējams novērst, tad kompetentais sociālais darbinieks ir tiesīgs nekavējoties bērnu izņemt no ģimenes un izmitināt pagaidu kārtībā kompetentajā jaunatnes atbalsta iestādē. Parasti bērni un jaunieši Vācijā šādos gadījumos nonāk kādā pagaidu audžuģimenē vai arī kādā bērnu nama tipa iestādē. Ja persona nonāk sociālo dienestu redzeslokā, un šajā brīdī kopā ar bērnu atgriezīsies Latvijā, Vācijas vietējā pašvaldība vai sociālais dienests var ziņot par to Latvijas kompetentajām iestādēm, tostarp Tieslietu ministrijai, kuras iesaistīsies, lai pārliecinātos, vai bērni ir drošībā, un var lūgt veikt pārbaudes ģimenē Latvijā.

10. Ja pārtrauktas vecāku aizgādības tiesības un bērns izņemts no ģimenes

Jāinformē Latvijas vēstniecība Vācijā (embassy.germany@mfa.gov.lv; darba laikā tālrunis: +49 (0) 30 826 002 12 vai +49 (0) 30 826 002 10; ārkārtas situācijās diennakts tālrunis: +371 26337711 un Latvijas Tieslietu ministrija (tm.kanceleja@tm.gov.lv) par ierosināto tiesvedību; jānorāda savus un bērna datus, kā

arī sociālā darbinieka un advokāta kontaktus. **Jāmeklē juridisko palīdzību pēc iespējas agrīnā lietas stadijā.**

Ja svešvalodas zināšanas nav pietiekošas, jāinformē sociālais darbinieks, ka ir nepieciešams tulks.

Jāapsver iespēja lūgt tiesu nodot lietas izskatīšanu Latvijas kompetentajām iestādēm pēc iespējas agrākā tiesvedības stadijā.

Jānosauc sociālajam darbiniekam vairākus ģimenes locekļus vai citas piemērotas personas no draugu vides, kuri varētu uzņemties rūpes par bērnu, ja tiks nolemts, ka bērnu pagaidām nevar nodot atpakaļ vecāku aprūpē. Jānosauc un precīzi jāuzraksta šo personu vārdus, uzvārdus, dzīvesvietas adresi un tālruņa numurus.

Ar informāciju latviešu valodā par juridisko palīdzību Vācijā varat iepazīties Eiropas tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komercietās vietnē - http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_aid/legal_aid_ger_lv.htm

Tieslietu ministrija var palīdzēt: kad informācija par ģimenes lietu nonākusi tās redzeslokā, ministrija var pieprasīt informāciju no iestādēm Latvijā par vecāku pagātni, apzinot bērna radniekus, kuri varētu uzņemties rūpes par bērnu, lūgt bāriņtiesai veikt šo personu izvērtējumu aizbildņa statusam un minētos dokumentus nosūtīt ārvalsts iestādēm.

11. Vācijas normatīvie akti, noderīga informācija

Vācijas Federālā ģimenes, senioru, sieviešu un jaunatnes lietu ministrijas mājaslapā www.bmfsfj.de Jūs izvēlnes punktā „Gesetze“ (likumi) varat atrast likumus, kas attiecas tieši uz bērniem un jauniešiem. Vācijas Federālās tieslietu un patērētāju aizsardzības ministrijas mājas lapā www.bmjuv.de Jūs no sadaļas „Publikationen“ (publikācijas) varat lejupielādēt brošūru "Bērnu tiesības", kas satur papildu informāciju par vecāku aprūpes tēmu.

Šim materiālam ir tikai rekomendējošs raksturs.

Informāciju apkopoja Tieslietu ministrija, sadarbībā ar Ārlietu ministriju, Labklājības ministriju, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju un Tiesībsarga biroju un Vācijas Republikas vēstniecību Latvijā 2016. gada jūnijā.

Lūdzam informēt Tieslietu ministriju par būtisku informāciju vai izmaiņām, kas būtu jāiekļauj materiālā, nosūtot e-pastu uz tm.kanceleja@tm.gov.lv ar norādi: vadlīnijas vecākiem.